УДК 81'42:33]:519.11
DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2659.2021.30.1

Марина Антонова, канд. філол. наук, доц.
ORCID: 0000-0002-7585-7565
e-mail:antonovakyiv@gmail.com
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПЕРЕЛІЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ СТРУКТУРУВАННЯ ДОМЕНУ "ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ"

Досліджено перелічення з позицій когнітивної лінгвістики. Матеріалом дослідження є економічний дискурс. Перелічення розглядається як засіб структурування та репрезентації концептуальної інформації у сфері економічного дискурсу. Лінгвокогнітивний підхід до дослідження перелічення передбачає здійснення аналізу як гомогенних, так і гетерогенних перелічувальних рядів. Семантично гомогенні перелічувальні ряди в економічному дискурсі представлені економічними сферами діяльності людини, натомість семантично гетерогенні перелічувальні ряди пов'язані із проникненням в економіку інших сфер діяльності людини. Структурно перелічення в економічному дискурсі представлені лінійними та ієрархічними рядами. Лінійні перелічувальні ряди складаються з двох і більше елементів. Ієрархічність перелічувальних рядів реалізується ускладненням лінійних перелічень через розгалуження основного ряду перелічення на підрядний ряд або підрядні ряди. Унаслідок аналізу перелічувальних рядів було виокремлено такі домени економічної системи, як: процеси економічної системи, інститути економічної системи, інструменти економічної системи та показники економічної системи. Проаналізовано домен "процеси економічної системи". На матеріалі семантично гомогенних перелічувальних рядів розглянуто макроекономічні процеси світової економіки, а саме: глобалізація, регіоналізація та процеси перехідної економіки. Дослідження семантично гетерогенних перелічувальних рядів уможливило структурування знань щодо макроекономічних процесів глобалізації та регіоналізації, а також мікроекономічного процесу інвестування. Гомогенні та гетерогенні перелічення слугують називанню, конкретизації та категоризації складових економічної системи, розкриттю їхньої сутності, визначенню потенціалу та наслідків для економіки.

Ключові слова: домен, економічний дискурс, когнітивна лінгвістика, перелічення, гомогенні перелічувальні ряди, гетерогенні перелічувальні ряди.

Вступ. Дослідження економічного дискурсу інкорпорується в загальне вивчення фахових мов, що має на меті вивчення власне мови певної сфери науки і техніки, на відміну від професійної лексики, дослідження якої здійснювались на перших порах, і згодом виокремилось у власну гілку лінгвістики [2, с. 38]. Вивчення когнітивної природи мовних структур на матеріалі економічного дискурсу є актуальним і має на меті – отримання професійних знань.

Об'єктом нашого дослідження є перелічення, а предметом – його здатність до структурування й репрезентації фахової інформації з подальшим виокремленням доменів економічної системи, зокрема домену "процеси економічної системи".

Мета полягає в дослідженні лінгвокогнітивної природи перелічення як засобу представлення концептуальної інформації в економічному дискурсі.

Методологія дослідження. Дослідження перелічувальних рядів нами здійснено з урахуванням семантичних особливостей перелічення. Залучення прагматичного підходу, який поєднує комунікацію, знання і когніцію до дослідження фахової комунікації, дає змогу спостерігати за взаємодією між окремими експертами і їхньою дискурсивною спільнотою, створюючи простір для опису значень понять, зокрема, [5, с. 60] і розуміння економіки загалом.

Семантично перелічення в економічному дискурсі конституюється гомогенними рядами, тобто такими, що представлені суто економічними сферами діяльності та гетерогенними перелічувальними рядами, які пов'язані з проникненням в економіку інших сфер діяльності людини [3, с. 61].

Структурно перелічення в економічному дискурсі реалізуються лінійними та ієрархічними типами. Лінійні перелічення представлені рядами від двох і більше елементів, ієрархічна структура натомість реалізується ускладненням лінійності за умови розгалуження основного ряду перелічення на підрядний ряд або підрядні ряди [Там само, с. 61].

Перелічення як розумова операція сприяє структуруванню концептуальної інформації та реалізується на основі виділення інтегральної ознаки, яка виконує роль сполучної ланки між послідовністю елементів ряду. Інтегральна ознака може бути експліцитною (безпосередньо присутньою у структурі перелічення) або імпліцитною (усвідомлюваною з контексту) [1, с. 53–54].

Залучення когнітивно-дискурсивного аналізу та екстралінгвістичної інформації, а також виділення інтегральної ознаки у межах перелічувальних рядів дозволило проникнути у сутність економічної системи та встановити зв'язки між її складовими, які нами позначаються як домени. Згідно з Р. Лангакером, домен є контекстом для характеристики семантичної одиниці [6, с. 434–435].

Знання, здобуті внаслідок дослідження перелічувальних рядів, було поєднано в такі домени економічної системи:

- процеси економічної системи
- інститути економічної системи
- інструменти економічної системи
- економічні показники.

До домену "процеси економічної системи" віднесено всі процеси, які визначають дію або розвиток економічної системи, наприклад, кредитування, дотримання корпоративних політик тощо. Домен "інститути економічної системи" об'єднує усіх суб'єктів економічних відносин, що існують у межах сфери "процеси економічної системи", наприклад, банки, біржі, страхові компанії тощо. Домен "інструменти економічної системи" забезпечує функціонування домену "інститути економічної системи" у домені "процеси економічної системи". До прикладів належать: кредит, депозит тощо. Домен "економічні показники" є сукупністю критеріїв і визначень, що мають на меті деталізувати будь-який процес, інститут, інструмент або саму економічну систему.

У контексті вищенаведеного надамо приклад моделі взаємодії доменів економічної системи: економічна система реалізується через кредитування (процес економічної системи), що є процесом надання банком (інститут економічної системи) кредиту (інструмент економічної системи) на певних умовах (економічний показник) та в певному обсязі (економічний показник) [1].

Результати дослідження. Надалі докладніше розглянемо роль семантично гомогенних і гетерогенних перелічувальних рядів у концептуальній репрезентації домену "процеси економічної системи".

СЕМАНТИЧНО ГОМОГЕННІ ПЕРЕЛІЧУВАЛЬНІ РЯДИ у проаналізованому матеріалі розкривають макроекономічні процеси світової економіки, до яких належать глобалізація, регіоналізація та процеси перехідної економіки.

© Антонова Марина, 2021

Глобалізація: *Globalization implies the opening of local and nationalistic perspectives to a broader outlook of an interconnected and interdependent world with free transfer of capital, goods, and services across national frontiers* [7].

Перелічувальний ряд розкриває сутність процесу глобалізації, виявляючи його потенціал для економіки, що передбачає зростання зв'язків і взаємодії на світовій арені. Приналежність елементів перелічувального ряду до економічної сфери діяльності засвідчує їхню гомогенність.

Регіоналізація:

Last but not least, if we would like to more specifically examine how regionalization evolves over the past few years, we should adopt some different methods to decompose the international production and trade. For example, we can pay special attention to whether added value produced is within a single country, within a single region or covering at least two regions and thus separate different networks of value chain production into three types – domestic value chain (DVC) production, regional value chain (RVC) production and global value chain (GVC) production [9, с. 83].

Процесом, який співіснує із глобалізацією на міжнародній економічній арені в останні роки, є регіоналізація. Встановленню етапів розвитку регіоналізації слугує залучення методів аналізу міжнародного виробництва та торгівлі. Елементи перелічення розкривають методи аналізу поняття регіоналізації. У цьому випадку перелічення представлене двома лінійними рядами. Елементи першого перелічувального ряду окреслюють сферу формування доданої вартості, а саме йдеться про одну країну, один регіон або охоплення щонайменше двох регіонів. Елементи другого перелічувального ряду називають три типи ланцюгів доданої вартості у виробництві, а саме: внутрішній, регіональний і глобальний ланцюги доданої вартості.

Процеси перехідної економіки:

Transition economies undergo a set of structural transformations intended to develop market-based institutions. These include economic liberalization, where prices are set by market forces rather than by a central planning organization. In addition to this trade barriers are removed, there is a push to privatize state-owned enterprises and resources, state and collectively run enterprises are restructured as businesses, and a financial sector is created to facilitate macroeconomic stabilization and the movement of private capital [10].

Перелічення розкриває значення поняття перехідної економіки через називання процесів, які має пройти країна на стадії переходу до відкритої економіки. Ідеться про такі процеси, як: лібералізація економіки, усунення торгівельних бар'єрів, приватизація державних підприємств і ресурсів, реструктуризація державних та колективних підприємств і створення фінансового сектору. У цьому випадку елементи гомогенного перелічувального ряду відділені одне від одного не лише комами, але і крапкою.

Отже, процеси економічної системи, виділені із залученням гомогенних перелічувальних рядів, представлено макроекономічними процесами, а саме процесами світової економіки, такими як глобалізація, регіоналізація та процеси перехідної економіки.

СЕМАНТИЧНО ГЕТЕРОГЕННІ ПЕРЕЛІЧУВАЛЬНІ РЯДИ розглянемо на прикладі таких процесів економічної системи, як: глобалізація, регіоналізація й інвестування.

Глобалізація:

But globalisation really began about 60,000 years ago, when the first migrants walked out of Africa. Human history ever since has been a process of growing interconnectedness. Mr Chanda organises his argument around what he takes to be the four groups that have done most to bring about this interconnectedness: traders, preachers, adventurers and warriors. Though the motives of these groups – to profit, convert, learn or conquer – have usually been selfish, the overall effect of their actions has been to draw us all closer together [8].

У вищенаведеному прикладі наявні два перелічувальні ряди, у яких ідеться про зародження процесу глобалізації. Елементи рядів називають групи людей і їхні дії, які історично сприяли поширенню взаємозв'язків у світі. Семантична гетерогенність пов'язана із взаємодією у межах елементів сфери економіки, вираженої лексемами *traders* та *profit,* із релігійною, пригодницькою та військовою сферами діяльності, мовною реалізацією яких є лексеми *preachers, adventurers, warriors* та відповідно *convert, learn, conquer.*

Регіоналізація:

Though some empirical results have revealed that economic globalization is slowing down and regionalization is filling the vacuum, we are not yet fully aware of the complex dynamics and the underlying mechanisms. Other forces that drive regionalization include but are not limited to new technologies, changing global consumption patterns, as well as the dynamic benefits and costs of location decisions [9, с. 83].

Уповільнення глобалізації та розвиток регіоналізації в сучасних умовах розвитку світової економіки потребує з'ясування чинників, які приводять до розвитку регіоналізації. Елементи перелічення називають такі чинники. Ідеться про нові технології, зміну світових споживчих практик, а також функціональну доцільність вибору локації. Елементи перелічення є гетерогенними, адже охоплюють не лише економічну сферу діяльності, але і сферу інформаційних технологій.

Інвестування:

And the Sainsburys, Tescos and Safeways of the world are the people with the financial clout and organisational know-how to spend the J15million or so which it takes to buy the land, negotiate the planning hurdles, employ a builder and stock the shelves to open a new superstore on a good site [4].

Перший із двох лінійних перелічувальних рядів у реченні представлений назвами всесвітньовідомих торгівельних центрів, вжитих у переносному значенні, чим реалізується конвергенція перелічення зі стилістичним прийомом персоніфікації, спрямована на підсилення дискурсивності тексту. Другий перелічувальний ряд сприяє розкриттю значення процесу інвестування капіталу в один із таких торговельних центрів, називаючи необхідні для даного процесу дії. Тобто перший ряд надає фундаментальну відому інформацію стосовно вже існуючих торговельних центрів, готуючи підґрунтя до практичного розвитку ситуації інвестування з метою створення нового торговельного центру. Гетерогенність перелічувального ряду зумовлена поєднанням економічної й організаційної сфер діяльності.

У цілому, процеси економічної системи, проаналізовані із залученням гетерогенних перелічувальних рядів, представлено макроекономічними процесами глобалізації та регіоналізації, а також мікроекономічним процесом інвестування. Отже, дослідження гомогенних і гетерогенних перелічувальних рядів у домені "процеси економічної системи" дало можливість виокремити макро- та мікроекономічні процеси.

Висновки. Загалом лінгвокогнітивне дослідження перелічення на матеріалі економічного дискурсу уможливило структурування знань стосовно економічної системи, у межах якої було проаналізовано домен "процеси економічної системи". Унаслідок здійснення аналізу як гомогенних, так і гетерогенних перелічувальних рядів у домені "процеси економічної системи" було розглянуто макроекономічні процеси, а саме процеси світової економіки, такі як глобалізація, регіоналізація та процеси перехідної економіки й мікроекономічний процес

інвестування. Зауважимо, що загалом гомогенні та гетерогенні перелічувальні ряди слугують називанню, конкретизації та категоризації складових економічної системи, розкриттю їхньої сутності, визначенню потенціалу та наслідків для економіки. Така здатність перелічення до накопичення, структурування та репрезентації інформації дає можливість категоризувати фахові знання та проникнути в сутність економічної системи.

Список використаної літератури

1. Антонова М. Ю. Перелічення як засіб репрезентації концептуальної інформації в англомовному економічному дискурсі : дис. … канд. філол. наук : 10.02.04 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2011. – 232 с.
2. Кияк Т. Р. Фахові мови як новий напрям лінгвістичного дослідження // Іноземна філологія : український наук. зб. – Львів, 2009. – Вип. 121. – С. 138–141.
3. Antonova M. Enumeration as a means of financial markets data representation // Advanced Education. – Kyiv. 2016. – № 5. – P. 60–64. URL: http://dx.doi.org/10.20535/2410-8286.63421
4. British National Corpus. URL: http://www.natcorp.ox.ac.uk/
5. Engberg J. Knowledge construction and legal discourse: The interdependence of perspective and visibility of characteristics // Journal of Pragmatics. – 2010. – № 42. – P. 48–63.
6. Langacker R. W. Cognitive grammar. The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics : handbook / ed. by D. Geeraerts, H. Cuyckens. – New York, 2007. – P. 421–462.
7. Globalisation // Marketing dictionary. – 2021. URL: https://www.monash.edu/business/marketing/marketing-dictionary/g/globalisation
8. The early pioneers // The Economist. – 2007. URL: https://www.economist.com/books-and-arts/2007/07/26/the-early-pioneers
9. Wang Z., Sun Z. From Globalization to Regionalization: The United States, China, and the Post-Covid-19 World Economic Order // Journal of Chinese Political Science. – 2021. – № 26. – P. 69–87.
10. Transition economy // Wikipedia. – 2021. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Transition_economy

References

1. Antonova, M. Yu. (2011). *Perelichennia yak zasib reprezentatsii kontseptualnoi informatsii v anhlomovnomu ekonomichnomu dyskursi* [Enumeration as a means of representation of conceptual information in English economic discourse]: dys. … kand. filol. nauk : 10.02.04 / Kyivskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. (In Ukr.).
2. Kyiak, T. R. (2009). Fakhovi movy yak novyi napriam linhvistychnoho doslidzhennia [Languages for specific purposes as a new direction of linguistic research]. *Inozemna filolohiia: ukrainskyi nauk. zb. Lviv, 121,* pp. 138–141. (In Ukr.).
3. Antonova, M. (2016). Enumeration as a means of financial markets data representation. *Advanced Education, 5*, pp. 60–64. http://dx.doi.org/10.20535/2410-8286.63421
4. British National Corpus. http://www.natcorp.ox.ac.uk/
5. Engberg, J. (2010). Knowledge construction and legal discourse: The interdependence of perspective and visibility of characteristics. *Journal of Pragmatics, 42*, pp. 48–63.
6. Langacker, R. W. (2007). Cognitive grammar. In: D. Geeraerts & H. Cuyckens (Eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. (pp. 421–462). Oxford University Press. http://dx.doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199738632.013.0001
7. Marketing dictionary. (n.d.). Globalisation. In: *Marketing dictionary*. https://www.monash.edu/business/marketing/marketing-dictionary/g/globalisation
8. The early pioneers. (2007, July 28). *The Economist.* https://www.economist.com/books-and-arts/2007/07/26/the-early-pioneers
9. Wang, Z., Sun, Z. (2021). From Globalization to Regionalization: The United States, China, and the Post-Covid-19 World Economic Order. *Journal of Chinese Political Science, 26*, pp. 69–87.
10. Transition economy. (2021, January 4). In: *Wikipedia*. http://en.wikipedia.org/ wiki/Transition_economy

Надійшла до редколегії 05.04.21

Maryna Antonova, PhD in Philology, Associate Professor
ORCID: 0000-0002-7585-7565
e-mail: antonovakyiv@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ENUMERATION AS A MEANS TO STRUCTURE THE PROCESSES DOMAIN WITHIN ECONOMIC SYSTEM

This paper explores cognitive aspects of enumeration. The material of the study is economic discourse. Enumeration is considered as a means to structure and represent conceptual information within economic discourse. Cognitive approach to enumeration involves analysing both homogeneous and heterogeneous enumerative series. In economic discourse semantically homogeneous enumerations are represented by economic spheres of human activity, while semantically heterogeneous enumerative series presuppose correlation between economic and other spheres of human activity. In economic discourse the structure of enumerative sequence is represented by linear and hierarchical constituents. The linear structure may consist of at least two different components of enumeration. In some cases more than one linear enumeration is used in one sentence. In case of a hierarchical structure one of the elements of the main enumerative sequence is subdivided into a subordinate enumerative block. The analysis of enumerative series provided conceptual knowledge represented by the following domains within economic system: the processes domain, the institutes domain, the instruments domain and the indicators domain. The processes domain is analysed in this article. Macroeconomic processes, namely globalisation, regionalisation and transition economy are represented by semantically homogeneous enumerative series. The study of semantically heterogeneous enumerative series allowed to structure knowledge about the macroeconomic processes of globalisation and regionalisation, as well as the microeconomic investment process. Homogeneous and heterogeneous enumerations name, specify, categorise and define the economic system constituents, as well as determine their potential and consequences for the economy.

Keywords: domain, economic discourse, cognitive linguistics, enumeration, homogeneous enumerative series, heterogeneous enumerative series.